

บทคัดย่อ

สื่อมวลชนมีบทบาทมากขึ้นทุกทีในสังคมไทยปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลของสื่อมวลชนส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาลและนักการเมืองในสายตาของประชาชน บ่อยครั้งที่สื่อมวลชนสร้างความไม่พอใจแก่รัฐบาลหรือนักการเมือง เมื่อนำเสนอข่าวที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติภูมิของพวกเขา

แต่ทว่า สื่อมวลชนมักปกป้องการทำงานของตนเองอยู่เสมอว่า นำเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมาตามที่เกิดขึ้นจริง ด้วยการยึดมั่นในหลัก “ภาวะวิสัย (Objectivity)” ทำหน้าที่เป็น “กระจกเงา (Mirror)” สะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างแท้จริง ตรงไปตรงมา

แต่กระนั้น หลัก “ภาวะวิสัย” ที่สื่อมวลชนยึดมั่นไม่อาจเป็นจริงได้ เพราะในขณะเดียวกัน สื่อมวลชนยังยอมรับในบทบาทของตนเองว่าเป็น “หมาเฝ้าบ้าน (Watchdog)” อีกด้วย ภารกิจของ “หมาเฝ้าบ้าน” ก็คือ การตักเตือน คัดค้าน ทักท้วงความไม่ชอบมาพากลที่เกิดขึ้นในสังคม และแนะนำทิศทางที่สังคมควรจะไป

สื่อมวลชนยังดำรงบทบาทของ “การสร้างความจริง (Reality Construction)” ด้วยการสร้าง นิยาม หรือให้ความหมายแก่เหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม

และบทบาทประการสุดท้าย สื่อมวลชนทำหน้าที่กำหนดประเด็นความสนใจ (Agenda Setting) แก่ผู้รับข่าวสารว่าควรให้ความสนใจกับข่าวใด ข่าวใดต้องสนใจมากเป็นพิเศษ หรือข่าวใดควรละเลย ด้วยกระบวนการเลือกสรรข่าว และรูปแบบหรือวิธีการนำเสนอของสื่อมวลชน

หลักภาวะวิสัย หรือการรายงานข่าวอย่างตรงไปตรงมาตามที่สื่อมวลชนมักนำมาใช้เพื่อปกป้องการทำงานของตนเอง จึงไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ในโลกของความเป็นจริง เพราะบทบาทที่เหลือ 3 ประการหลังเป็นสิ่งที่คอยขัดขวางไม่ให้เกิดขึ้น และบทบาท 3 ประการหลังเป็นภาพสะท้อนอย่างดีว่าสื่อมวลชนนั้นได้ทำหน้าที่ของการตัดสินความจริง (Reality Judgement) ที่เกิดขึ้นในสังคมตามความคิด ความเชื่อ อคติ หรืออุดมการณ์ที่บุคลากรในวงการสื่อมวลชนยึดมั่นอยู่

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปข้างต้นหลังจากดำเนินการศึกษาวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ “หนังสือพิมพ์ไทยกับนายกรัฐมนตรี : กรณีศึกษาภาวะผู้นำของชวน หลีกภัย (2535-2538)”

หนังสือพิมพ์แสดงการสนับสนุนชวน หลีกภัย ว่าเป็นผู้ มีภาวะผู้นำ เหมาะสมสำหรับดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ยังอยู่ในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้ง เมื่อเดือนกันยายน ปี 2535 ส่วนใหญ่ต่างเห็นว่า ชวน หลีกภัย มีความโดดเด่นและได้เปรียบเหนือนักการเมืองรายอื่นดังนี้คือ

1. มีประวัติทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับมานานว่าซื่อสัตย์ สุจริต

2. เดินสายกลาง ประนีประนอมไม่แตกหัก
3. ยึดมั่นในระบบรัฐสภา เห็นการต่อสู้ทางการเมืองนอกสภาเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม
4. ยึดมั่นในหลักการ/หลักกฎหมาย

อาจกล่าวได้ว่า การนำเสนอของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ต่อบุคลิก ลักษณะ และความเป็นผู้นำทางการเมืองของชวน หลีกภัย ในช่วงนี้มีที่มาจากส่วนผสมระหว่างประวัติส่วนตัวในอดีตของเขานับตั้งแต่เริ่มต้นชีวิตการเป็นนักการเมือง ผสมกับท่าทีและจุดยืนทางการเมืองในช่วงของเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยเดือนพฤษภาคม ปี 2535 ซึ่งหนังสือพิมพ์เห็นว่า ชวน หลีกภัย ไม่นิยมความรุนแรง เน้นการประนีประนอม ต่างจากพล.ต.จำลอง ศรีเมือง อดีตผู้นำพรรคพลังธรรม ที่หนังสือพิมพ์เห็นว่ามีความแข็งกร้าว ไม่ยอมประนีประนอม ในเหตุการณ์เดียวกันนี้

เมื่อชวน หลีกภัย และพรรคประชาธิปัตย์มีคะแนนเหนือพรรคการเมืองอื่นในการเลือกตั้ง และได้รับพระบรมราชโองการจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงได้รับการขานรับอย่างดีจากหนังสือพิมพ์ บางฉบับถึงกับสรุปว่า ชวน หลีกภัย เป็นแบบฉบับของนักการเมืองที่นักการเมืองรายอื่น สมควรต้องดำเนินรอยตาม และเป็นความหวังต่อพัฒนาการประชาธิปไตยในสังคมไทยอีกด้วย

แต่ทว่า หลังจากการบริหารประเทศไปได้ไม่นาน เสียงชื่นชมยินดีที่มีต่อชวน หลีกภัย ก็เริ่มแปรเปลี่ยนไป เมื่อหนังสือพิมพ์เห็นว่าการบริหารประเทศของชวน หลีกภัย ไม่เป็นไปตามที่พวกเขาเคยคาดหวังเอาไว้ บุคลิก ลักษณะและคุณสมบัติอันโดดเด่นของชวน หลีกภัย ที่มีแก่นแก่นักการเมืองรายอื่น ถูกหนังสือพิมพ์นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความบกพร่องหรือเป็นอุปสรรคในการบริหารประเทศ

บุคลิกลักษณะและคุณสมบัติอันโดดเด่นของชวน หลีกภัย จึงแปรเปลี่ยนไปจากแง่บวกกลายเป็นแง่ลบไปเสียแล้ว และในท้ายที่สุด เมื่อหนังสือพิมพ์เห็นว่าชวน หลีกภัย ไร้ประสิทธิภาพ ขาดภาวะผู้นำ คุณสมบัติอันโดดเด่นอันหนึ่งคือ การยึดมั่นในหลักการ ได้กลายเป็นบทสรุปภาวะผู้นำของชวน หลีกภัย ในสายตาของหนังสือพิมพ์ เมื่อหนังสือพิมพ์ให้ข้อสรุปว่าชวน หลีกภัย เป็น “ผู้นำหลักเสื่อม”

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้ข้อสรุปว่า ข้อมูลข่าวสารที่ผู้อ่านได้รับจากหนังสือพิมพ์นั้นมิได้ปลอดจากอคติ ความคิด ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ของบุคลากรในองค์กรหนังสือพิมพ์ ดังนั้น การรู้เท่าทันสื่อมวลชนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การอ่านหนังสือพิมพ์หรือรับข้อมูลข่าวสารจาก

สื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ นั้น จึงต้องดำเนินไปด้วยความตระหนักรู้ ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อไม่ให้
ตกลงไปสู่กับดักหรือหลุมพรางที่หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ขุดล่อรอเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็น
กระทำไปเพื่อจุดมุ่งหมายใด หรือเพื่ออุดมการณ์ อุดมคติ ความคิด ความเชื่อใด ๆ ก็ตาม